

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ
ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
(ОС «Молодший бакалавр»)**

Укладачі: Данилевич Л. А., Діхтяренко С. Ю.

Умань
Візаві
2022

УДК 378.147.091.33-028.42:159.9](072)

М54

Рецензенти:

Якимчук Б. А., кандидат психологічних наук, професор кафедри психології, декан факультету початкової освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Шулдик Г. О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Гриньова Н. В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 1 від 09 серпня 2022 р.)

Методичні рекомендації до курсової роботи із загальної психології:

М54 (ОС «молодший бакалавр») / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т соц. та психол. освіти, каф. психології; уклад.: Л. А. Данилевич, С. Ю. Діхтяренко. Умань: Візаві, 2022. 65 с.

У методичних рекомендаціях подано основні вимоги та положення щодо підготовки курсової роботи із загальної психології здобувачами вищої освіти початкового рівня (освітній ступінь: «молодший бакалавр») спеціальності 053 Психологія. У матеріалах пояснено зміст, структура, етапи підготовки курсової роботи та вимоги до оформлення.

УДК 378.147.091.33-028.42:159.9](072)

© Данилевич Л. А., Діхтяренко С. Ю., уклад., 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.....	5
1.1. Підготовка курсової роботи як важливий етап науково- дослідної діяльності.	5
1.2. Вибір теми курсової роботи із загальної психології. Орієнтовні теми.....	8
1.3. Робота з психологічною літературою. Академічна добросесність	11
1.4. Вимоги до оформлення курсової роботи	17
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ	18
2.1. Зміст та вступ, актуальність	18
2.2. Розділи курсової роботи	23
2.3. Висновки курсової роботи.....	35
2.4. Оформлення списку використаних джерел. Додатки.....	37
2.5. Підсумки. Керівництво викладачів курсовими роботами.	45
ДОДАТКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Курсова робота з загальної психології є важливим компонентом освітньо-наукової програми «Психологія» початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти у підготовці здобувачів освітнього ступеня «молодший бакалавр» до здійснення науково-дослідної роботи у навчально-професійній діяльності.

У методичних рекомендаціях зміст питань розкривають сутність основних частин роботи, особливості підготовки теоретичного та емпіричного дослідження, вимоги до написання висновків, оформлення списку використаних джерел тощо. Теоретичною базою знань у підготовці до курсової роботи з загальної психології для здобувачів початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти спеціальності 053 Психології є дисципліни, які були опрацьовані за освітньо-професійною програмою «Психологія» на протязі першого та другого року навчання, зокрема: «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Наукові дослідження в психології», «Психодіагностика та психокорекція», «Історія психології», «Психологія особистості», «Психологічний супровід осіб з ООП» тощо.

Виконання курсової роботи із загальної психології є однією з основних видів науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти та важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців.

Загалом курсова робота допомагає здобувачу систематизувати отримані теоретичні знання з вивченої дисципліни, перевірити якість цих знань; оволодіти первинними навичками проведення сучасних досліджень.

Методичні рекомендації до курсової роботи з загальної психології розроблені згідно з «Положенням про курсові роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини». Курсова робота виконується на основі фахової навчальної дисципліни «Загальної психології» і має навчально-дослідницький характер.

РОЗДІЛ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

1.1. Підготовка курсової роботи як важливий етап науково-дослідної діяльності

Науково-дослідна підготовка фахівців у сфері психології є необхідною для поглиблення теоретичних знань, набуття практичного досвіду проведення прикладного дослідження, розвитку творчого мислення в період навчально-професійної підготовки, що відповідає «Положенню про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини».

Виконання науково-дослідної діяльності передбачає поглиблене вивчення різних теоретичних підходів та конкретної психологічної проблеми, самостійний науковий пошук її практичного розв'язання, формування навичок проведення емпіричного дослідження, виконання ролі дослідника тощо.

Виконання дослідницького завдання курсової роботи з загальної психології має на меті спрямовувати здобувача на формування навичок застосування знань та компетенцій в умовах навчально-професійної діяльності, а також, в період проходження виробничої практики.

Здобувачі денної/заочної форми навчання виконують курсові роботи із загальної психології на 2 курсі у другому семестрі.

Мета написання курсової роботи – є поглибити знання здобувачів з актуальних психологічних проблем та загальної психології, оволодіння методами теоретичного аналізу та досвіду самостійного виконання емпіричного дослідження, розвиток умінь узагальнювати отримані результати, формулювати висновки на основі проведених досліджень.

Основні завдання курсової роботи:

– систематизація і розширення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання за освітньо-професійною програмою підготовки «Психологія» ОС «молодший бакалавр»;

– розвиток навичок роботи з різними джерелами інформації, самостійного наукового пошуку та творчого вирішення завдань;

– формування навичок практичного використання теоретичних знань для вирішення конкретних завдань у сфері психології, набуття досвіду використання сучасних психологічних методів та проведення досліджень;

– розвиток умінь аналізувати, узагальнювати, класифікувати та інтерпретувати основні теоретичні й емпіричні результати дослідження;

– набуття досвіду чіткого і логічного письмового викладу теоретичних положень;

– формування професійної компетентності та академічної доброчесності здобувачів, готовності до самостійної науково-дослідної діяльності.

Під час виконання завдань курсової роботи згідно освітньо-професійної програми «Психологія» здобувачі початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти мають оволодіти компетентностями:

Загальні та фахові компетентності

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3. Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології під час навчальної діяльності та практичної підготовки, в тому числі для організації дистанційної роботи та навчання.

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 3. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

ФК 4. Здатність діагностувати зміст та психологічні особливості розвитку психічних процесів, станів, індивідуальних властивостей на різних етапах онтогенезу.

Програмні результати навчання

ПРН 5. Формулювати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПРН 6. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПРН 10. Користуватися діагностичними методиками, які дозволяють оцінити індивідуальні особливості особистості; інтерпретувати власні психічні стани; проводити елементарні психологічні дослідження; аргументувати вибір методів корекції та складати програми індивідуальної і групової корекції особистості.

Успішному виконанню курсової роботи сприяє планування та систематичне виконання етапів роботи.

Організація виконання більшості етапів курсової роботи має індивідуальний характер та узгоджується здобувачем з науковим керівником під час індивідуальних консультацій.

Організувати свою роботу, правильно розподілити свій час, забезпечити виконання завдань здобувачу допоможуть орієнтовні етапи написання курсової роботи::

1. Вибір теми курсової роботи із загальної психології.
2. Підбір літературних та інших джерел інформації.
3. Обґрунтування актуальності проблеми дослідження.
4. Визначення об'єкта та предмета дослідження.
5. Постановка мети та завдань дослідження.

6. Складання плану (Зміст) роботи за темою та узгодження з керівником.

7. Вибір і обґрунтування методів дослідження.

8. Написання теоретичної частини роботи (Вступ. Розділ 1, висновки до розділу 1.).

9. Розробка методики та організації дослідження, підбір методів для проведення психологічного дослідження ((Розділ 2., висновки до розділу 2.).

10. Підготовка висновків курсової роботи. Подання чорнового варіанту роботи керівнику.

11. Усунення зауважень, врахування рекомендацій керівника.

12. Оформлення списку літератури та використаних джерел.

13. Чистове оформлення роботи.

14. Подання курсової роботи для перевірки. Перевірка роботи на плагіат. Підготовка до захисту курсової роботи.

15. Захист курсової роботи.

Здобувач подає курсову роботу для перевірки не пізніше ніж за місяць до захисту, щоб в разі необхідності – її доопрацювати та підготуватися до захисту.

1.2. Вибір теми курсової роботи із загальної психології

Орієнтовні теми.

Вибираючи тему курсової роботи здобувач має зорієнтуватись, який психологічний напрямок найбільше його цікавить.

Теми курсової роботи представляють собою окремі питання або аспекти цілісної проблеми психологічної науки і, зокрема, загальної психології.

Складаючи тематику курсових робіт, викладачі враховують наявність елементів невизначеності, яку здобувачі повинні самостійно проаналізувати, здійснивши дослідницьку роботу на основі аналізу набуття додаткових знання з опрацьованої психологічної літератури.

Критеріями оцінювання курсових робіт є наступні вимоги:

- **науковість та практична значущість**, що передбачає творчий підхід до обраної теми, правильне та глибоке висвітлення всіх її аспектів, узагальнення результатів дослідження, висновки мають ґрунтуватися на достатній кількості опрацьованого фактичного матеріалу, на основі яких визначені подальші перспективи удосконалення досліджуваної проблеми;

- **логічність** викладення матеріалу, що передбачає послідовність та взаємопов'язаність мети, завдань і результатів досліджуваної проблеми;

- **самостійність**, яка полягає у самостійному аналізі та характеристиці досліджуваної проблеми, обґрунтуванню висновків;

- **ґрамотність**, культура мови, правильність оформлення матеріалів українською мовою, з використанням сучасних технічних засобів.

Орієнтовні теми курсових робіт із загальної психології

1. Психологічна характеристика властивостей уваги учнів та їх розвиток.
2. Психологічна характеристика мотивів спілкування підлітків (гендерний аспект)
3. Психологічні особливості довільної уваги у дітей з інклюзією в навчальній діяльності.
4. Психологічні особливості творчої уяви учнів та способи її удосконалення.
5. Гендерні відмінності творчого мислення учнів.
6. Формування мисленнєвих операцій в учнів.
7. Психологічні особливості корекції тривожності учнів різної статі.
8. Вплив особистісної тривожності на навчальну успішність учнів.
9. Особливості агресивності учнів з різним рівнем успішності навчання.
10. Порівняння локусу контролю в підлітків і старшокласників.

11. Формування здатності до вольової регуляції поведінки в шкільному віці.
12. Вольові якості підлітків та старшокласників з різним рівнем успішності навчання.
13. Порівняльна характеристика вольових якостей учнів різної статі.
14. Психологічна специфіка властивостей темпераменту в шкільному віці (гендерний аспект).
15. Особливості стресостійкості в шкільному віці.
16. Особливості акцентуацій характеру в шкільному віці (гендерний аспект).
17. Домінуючі акцентуації характеру в учнів із різним рівнем успішності навчання.
18. Особливості самооцінки учнів (гендерний аспект).
19. Особливості рівня домагань учнів з різним рівнем успішності навчання.
20. Особливості інтересів підлітків та старшокласників.
21. Життєві цінності старшокласників.
22. Особливості структури мотиваційної сфери учнів різної статі.
23. Мотиви навчання підлітків і старшокласників (порівняльна характеристика).
24. Особливості світосприймання та Я-концепції дітей з проявами аутизму.
25. Особливості психокорекції учбових фобій у дітей молодшого шкільного віку.
26. Проблема взаєностосунків дітей з аутизмом з ровесниками та дорослими.
27. Прояви темпераменту в навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
28. Психологічні бар'єри спілкування у школярів.
29. Психологічні особливості конфліктів в інклюзивному навчальному середовищі школярів.

30. Позитивна мотивація у навчально-виховному процесі та її розвиток у дітей з інклюзією засобами казки.
31. Психологічна реабілітація дітей з особливими освітніми потребами засобами арт-терапії.
32. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах закладу освіти.
33. Соціально-психологічна реабілітація дітей з особливими освітніми потребами: можливості інклюзивного туризму.
34. Формування "образу-Я" у дітей з аутичними проявами.
35. Розвиток рефлексії у дітей з особливими освітніми потребами.
36. Використання психологічного спостереження у дослідженні спілкування школярів з особливими освітніми потребами.
37. Психологічні особливості самостійності у пізнавальній діяльності дітей з аутичними проявами.
38. Психологічні особливості здібностей дітей з інклюзією.
39. Психологічні особливості розуміння дружніх стосунків підлітків за статтю.
40. Особливості професійної спрямованості старшокласників.

1.3. Робота з психологічною літературою. Академічна доброчесність.

Підбір матеріалу, як підготовчий етап до написання роботи проходить такі стадії: пошук наявності літератури в бібліотеці, реєстрування бібліографії, відбір літератури за змістом, конспектування.

З метою повного *їх виявлення* необхідно використовувати різні джерела пошуку: каталоги і картотеки бібліотеки вищого навчального закладу, бібліотечні посібники, списки літератури в кінці кожної переглянутої книжки та статті, посилання в підручниках, монографіях, словниках та ін., покажчики змісту річних комплектів психологічних періодичних видань (журналів).

Для ширшого використання бібліографічних показників сучасний інформаційний простір доповнився базами і банками даних Інтернет-видань, які включають як наукову, так і публіцистичну інформацію. Для повноцінного використання інтернету студенти мають бути ознайомлені з переліком психологічних Інтернет-сайтів.

Завдання щодо огляду літератури:

- ознайомлення з матеріалами за темою курсової роботи, відбір основних, фундаментальних робіт, базових результатів;
- виявлення основного кола науковців, які досліджували тему, вивчення їх внеску в розробку проблеми.

Збирання матеріалу не повинно проходити безсистемно. Разом з керівником вибираються напрямки пошуків, які мають здійснюватися по таких лініях:

1) виявлення так званого джерельного матеріалу, який містить загальні положення з психологічної проблеми в підручниках різних психологічних дисциплін (загальна психологія, вікова та педагогічна, психодіагностика, соціальна психологія тощо);

2) пошуки методологічної, теоретичної та критичної літератури: збірники праць відомих психологів, статті в психологічних журналах (наприклад, «Практична психологія та соціальна робота», «Обдарована дитина», «Психологія і суспільство», «Психологічний журнал», «Психологічний інструментарій» тощо), психологічних газетах (наприклад, «Психологічна газета», «Психолог» тощо);

3) підбір наукових праць українських та зарубіжних учених на аналогічну тему.

Бібліографія – це перелік книг, журналів, статей із вказівкою вихідних даних; показник використаної літератури, який повинен бути складений в кінці написання курсової роботи за вимогами відповідно до ДСТУ 8302:2015.

Бібліографічні описи мають бути повними, адже на основі них складається список літератури. Вихідні дані вміщуються на звороті

титульної сторінки, а також на останній сторінці книги, які необхідно копіювати: вказувати прізвище автора (авторів), ініціали, назву книги, адресу видавництва, рік видання, сторінки.

Статтю з журналу необхідно записувати в такому порядку: прізвище, ініціали автора (авторів), назва статті, назва журналу, рік видання, номер журналу, сторінки.

Зразок оформлення бібліографії згідно з вимогами ДСТУ 8302:2015 року розміщені у підпункті 2.4. (Розділ 2.) даного посібника.

Читаючи видання, необхідно уважно стежити за ходом авторської думки, звертати увагу на головні положення, факти, ілюстративний матеріал. Матеріал, що складний для сприйняття, необхідно читати кілька разів, намагаючись виділити головну ідею та аргументи, якими автор її доводить.

Аналізуючи літературу, слід відбирати лише наукові факти. **Науковий факт** — це елемент, який лежить в основі наукового знання, відбиває об'єктивні властивості процесів та явищ. На основі наукових фактів визначаються закономірності явищ, вибудовуються теорії і виводяться закони.

Достовірність наукових фактів значною мірою залежить від достовірності першоджерел. Очевидно, що офіційне видання, яке публікується від державних або громадських організацій, установ і відомств, містить матеріали, точність яких не повинна викликати сумнівів.

Слід відбирати найавторитетніші джерела, твори класиків психологічної науки, що містять дані, перевірені часом, точно вказувати, звідки взято матеріал, зважаючи на рік видання праці (наприклад, підручники, видані в 50-80-х роках включають висловлювання авторів, які засвідчують ідеологічну спрямованість суспільних наук радянського періоду).

Конспектуючи матеріал, слід постійно пам'ятати тему курсової роботи та аналізувати, яке це має відношення до теми дослідження. Кожна цитата, цифровий матеріал мають записуватися з

позначенням сторінок вибраного джерела інформації, на яких опубліковано цей матеріал з метою оформлення посилань на автора наукової роботи. Чим ширше і різноманітніше коло джерел, які використовуються в курсовій роботі, тим вищою є теоретична та практична цінність дослідження. Після конспектування матеріалу необхідно перечитати його знову, щоб склалася загальна оцінка про ідею автора.

Є ще один спосіб вивчення. Сторінку зошита ділять навпіл вертикальною рисою. З лівої сторони роблять виписки з прочитаного, а з правої — свої зауваження, виділяючи підкресленнями слова чи речення, що мають особливо важливе значення.

Зазначений метод легко реалізувати на персональному комп'ютері. Для цього є спеціальні програми. Текст сканується й переводиться у звичайний текстовий формат за допомогою програми Fine-Reader. Після цього його можна легко обробляти, редагувати, сортувати. Матеріал можна вивести на принтер.

Особлива увага приділяється термінології дослідження. Щоб понятійний апарат був науково обґрунтованим, треба проаналізувати визначення понять різними вченими і порівняти з тими, що сформульовані в державних стандартах, енциклопедіях, енциклопедичних словниках, як загальних, так і галузевих. Це важливо зробити тому, що в кожній науці своя наукова мова. Терміни і поняття в побутовій мові часто не відповідають їх науковому тлумаченню в психології.

Кожен здобувач-дослідник робить посилання на ідеї (цитати) психологів авторитетних видань, обов'язково вказуючи автора, джерело, сторінки; адже без цього думка видається за свою і є текстовим запозиченням. Таким чином здобувачі виявляють повагу до автора та дотримуються принципів академічної доброчесності. Цитати повинні органічно поєднуватись в тексті курсової роботи в аналізі позицій авторів. Їх використовують для того, щоб без перекручень передати думку автора першоджерела. Виходячи з їх

змісту, студент, як автор курсової роботи, здійснює аналіз і синтез, будує систему обґрунтованих доказів. Цитати використовуються і як підтвердження окремих суджень, які висловлює автор в своїй роботі.

Наприклад.

Поняття «когнітивна складність» за Дж.Біері означає «...здатність конструювати соціальну поведінку на основі численних параметрів» [3, с. 106]. (Де 3 – порядковий номер джерела у списку використаних джерел із вказаною сторінкою).

Бажано не зловживати цитатами, уникати великих цитат, оскільки вони ускладнюють розуміння роботи, послаблюють увагу під час прочитання. Важливі ідеї можуть подаватися в у вигляді **узагальнення**.

Наприклад.

1) Дослідження, проведені під керівництвом В.О.Моляко, показали, що творчо обдаровані люди схильні переносити стратегії творчості на розв'язання життєвих задач [10].

Аналіз наукової літератури потребує певної культури дослідника. Насамперед усі прізвища авторів, які дотримуються єдиних поглядів з того чи іншого питання, вказуються в алфавітному порядку.

У курсовій роботі необхідно прагнути дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів. Не рекомендується вживати слова і вирази-штампи, вести виклад від першої особи: *"Я спостерігав", "Я вважаю", "Мені здається", "На мою думку"*, а рекомендовано висловлювати ідею - *"Ми отримуємо", "Ми спостерігаємо"*. Слід уникати в тексті частих повторень слів чи словосполучень. Краще: **«На основі досліджень, зроблені висновки щодо ...»**

При згадуванні в тексті роботи прізвищ (учених-дослідників, практиків) ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (Ю.М. Столяров, а не Столяров Ю.М., як це прийнято в списку використаних джерел).

Науково цінними для розвитку психологічних знань є постановка запитань про причини та способи розв'язання психологічної проблеми. Пошук відповіді на поставлене питання - це процес наукової творчості, наукового дослідження. Дійсно, текст роботи (її розділи) – це пошук відповіді на питання, що поставлені в завданнях назви курсової роботи з психології.

Щоб уникнути помилок, слід уважно прочитати літературу і систематизувати погляди вчених у такому порядку:

- сутність даного явища чи процесу (позиція декількох авторів збігається в такому-то аспекті);
- що становить зміст даного процесу чи явища (його компоненти, ланцюги, стадії, етапи розвитку);
- погляди вчених з приводу шляхів вирішення даної проблеми на практиці (хто і який напрям розробив);
- які труднощі, виявлені в попередніх дослідженнях, трапляються при практичному вирішенні завдання;
- які чинники, умови ефективного розвитку процесу чи явища в даній галузі виділені вченими.

Оформлення *тексту* курсової роботи є важливою частиною її виконання і одним із багатьох чинників, на які зважає комісія при оцінюванні під час захисту.

Академічна доброчесність

Виконання науково-дослідної роботи під час написання курсової роботи із загальної психології передбачає набуття здобувачами компетентностей з академічної доброчесності та навичок якісного академічного письма, які зафіксовані у ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.).

Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації» [15].

В ході підготовки курсової роботи з загальної психології здобувачі під керівництвом керівника ознайомлюються з правилами використання ідей різних учених та особливостями дотримання принципів академічної доброчесності, щоб виконувати їх у своїй роботі.

1.4. Вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота, як правило, складається із:

- *вступу* – 3-5 ст.;
- *двох основних розділів* (обсяг 78-80%) – 30-35 ст.;
- *висновків* (обсяг 6-7%) – 1-2 ст.;
- *списку використаних джерел* – не менше 25 найменувань;
- *додатків*.

Загальний обсяг курсової роботи 30-35 друкованих сторінок без літератури та додатків.

Вступ і висновки в сумі не повинні перевищувати 20 відсотків її загального обсягу.

Важливим є дотримання співвідношення теоретичної і практичної частин курсової роботи - 50% на 50%.

Робота в цілому спрямовується на розкриття вибраної теми завдяки меті і завданням дослідження психологічних особливостей проблемної ситуації.

Курсову роботу оформляють на аркушах формату А4 (210x297). Матеріали курсової виконуються за допомогою комп'ютерної техніки з однієї сторони аркуша білого паперу (30 рядків на сторінку).

Курсові роботи пишуть державною мовою (українською), за винятком списку використаних джерел, де оформлення літератури записується мовою, якою була видана, наприклад, англійською, німецькою та іншими мовами зарубіжних авторів.

Курсова робота має **титульну сторінку**, де зазначається назва навчального закладу, факультету, кафедри, тема, прізвище, ім'я та по батькові здобувача, група, курс, спеціальність, прізвище та ініціали наукового керівника, календарний рік написання роботи та місто (**див.: Додаток. Д**).

На наступній сторінці подається **ЗМІСТ** (складний план) курсової роботи, який відображає її структуру (розділи та їх частини), з позначанням сторінок (**див. Додаток З**).

З нової сторінки починаються основні частини курсової роботи (зміст, вступ, розділ 1 та розділ 2, висновки, список використаних джерел та додатки); вони мають бути виділені в тексті **заголовками та підзаголовками**.

Текст курсової роботи має бути оформлений з міжрядковим інтервалом - 1,5 з однієї сторони аркуша формату А4, набраний на комп'ютері; шрифт *Times New Roman*, розмір символів – 14. Параметри сторінки: ліве – 30 мм, праве – 1,5 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм.

Нумерація сторінок починається із **ЗМІСТУ** з 2 сторінки, номер сторінки ставиться вверху в правому куті (арабськими цифрами). Усі сторінки, в тому числі і додатки, входять у загальний перелік роботи.

Цитати та посилання необхідно оформляти відповідно до зразка (див.: Додаток К).

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Зміст та вступ, актуальність

Вступ є початком теоретичного дослідження проблеми. Послідовність етапів виконання дослідження у курсовій роботі із загальної психології може бути представлений у вигляді нижче наведеного алгоритму:

Складові написання **ВСТУПУ**:

Таблиця 2.1.1

ВСТУП	Актуальність дослідження. Обґрунтування та значущість теми. Визначення проблеми, яка потребує вивчення Мета дослідження Завдання дослідження Об'єкт дослідження Предмет дослідження Методи дослідження
--------------	---

У курсовій роботі з загальної психології вступ займає 3-5 сторінок.

Вступ має чітку структуру: починається з **актуальності** теми (довести важливість вивчення даної проблеми), об'єкту, предмету, мети, гіпотези, завдань і завершується переліком методів, які використовуються в курсовій роботі. У вступі також мають бути відображені питання про те, що недостатньо вивчене в даній темі, а також вказують прізвища вчених та напрямки їх теоретично-експериментальних розробок.

Після заголовка **Вступ** з абзацу жирним шрифтом пишуть: **Актуальність дослідження.** Продовжуючи абзац слід написати, чому, на думку автора, вибрана тема є актуальною. Після цього перераховуються ті теоретичні напрямки та експериментальні висновки, які зроблені вченими психологічної науки (1-2 ст.). В кінці аналізу окреслюється той аспект проблеми, що недостатньо

вивчений і зумовив вибір обраної теми. Потім потрібно сформулювати **об'єкт** і **предмет** дослідження та визначити його **мету**. Кожну категорію наукового апарату (**об'єкт**, **предмет**, **мета**) пишеться з абзацу жирним шрифтом, ставиться знак тире і одним реченням розкривається їх зміст.

Об'єкт дослідження – частина об'єктивної реальності, яка є предметом практичної та теоретичної діяльності особистості. Тобто, частина реальної дійсності, яка підлягає дослідженню, є процесом або явищем, що породжує проблемну ситуацію, та обране для вивчення.

Предмет дослідження – елемент об'єкту дослідження, який включає в себе сукупність властивостей та відношень об'єкта, опосередкованих людиною (суб'єктом) в процесі дослідження з певною метою і в нових умовах. Предметом дослідження є та вузька, чітко окреслена частина психологічної реальності, яку дослідник може безпосередньо дослідити. Наприклад, якщо темою курсової роботи є *«Психологічні особливості оперативної пам'яті у молодших школярів»*, доцільно буде розглядати проблему пам'яті у контексті розвитку даного психічного процесу у молодшому шкільному віці, а не у контексті життєвого шляху особистості. Отже, об'єктом та предметом дослідження даної теми можуть бути, наприклад:

Об'єкт дослідження – розвиток пам'яті молодших школярів.

Предмет дослідження – особливості розвитку оперативної пам'яті молодших школярів на уроках математики.

Приклад оформлення **Вступу** (див. Додаток Г)

Наступним кроком після обґрунтування теми дослідження є постановка **мети дослідження**, яка є центральним елементом структури та важливим методологічним інструментом дослідження.

Постановка **мети дослідження** здійснюється в результаті виконання першого етапу дослідження – обґрунтування теми, вибір

об'єкта та мети дослідження. Між цими компонентами та темою курсової роботи існують системні логічні зв'язки.

Проблема дослідження характеризує проблемну ситуацію, яка відображає протиріччя між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці з вимогами психічного розвитку пам'яті, до його більш ефективного функціонування.

Мета базується на основі завдань, які визначені в проблемі, але відрізняється від них конкретизацією об'єкта вивчення і дозволяє на основі уточнення його головних сторін та відношень через предмети дослідження переходити до завдань дослідження.

Результатом виконання першого етапу курсової роботи є обґрунтування теми, об'єкту та постановка мети дослідження. Формулювання теми та мети дослідження мають два співпадаючих структурних елементи: об'єкт дослідження та кінцевий результат. При цьому мета містить в собі і третій елемент (шлях досягнення кінцевого результату), який відсутній в формулюванні теми. Сутність вказаних елементів формується шляхом опосередкування змісту відомих елементів наукового дослідження.

Кінцевий результат або мета дослідження відображає позитивний ефект, який формується на двох рівнях: перший - у вигляді суспільної користі; другий – конкретної користі, яка відноситься до основного предмету дослідження.

На основі ознайомлення з літературою з даної проблеми та на основі певного уявлення про результат дослідження можна сформулювати *мету*.

Формулювання завдань дослідження

На основі аналізу психологічної літератури з даної теми та стану проблемної ситуації, виокремлюють коло питань, які необхідно охопити для аналізу цієї теми.

У курсовій роботі має бути 4-5 завдань, які мають бути узгоджені з темою, метою та предметом дослідження.

Завдання дослідження формулюються на основі огляду джерел з теми, що відображають стан і ступінь вивчення конкретних питань і мають відношення до теми дослідження.

При постановці завдань дослідження необхідно виходити з наступних методологічних вимог до них:

1. Завданнями дослідження є запитання, на які необхідно дати відповідь для досягнення загальної мети курсової роботи.

2. Послідовність постановки викладу завдань повинна відповідати темі, об'єкту, меті та предмету дослідження.

Зразок завдання курсової роботи (із загальної психології)

Наприклад.

1) **Тема курсової роботи «Особливості оперативної пам'яті підлітків на уроках алгебри».**

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку пам'яті в підлітковому віці.

2. Визначити особливості оперативної пам'яті в навчальній діяльності.

3. Узагальнити досвід дослідження оперативної пам'яті та розробити методику її дослідження.

Підготовку курсової роботи не обов'язково розпочинати з самого початку і послідовності написання змісту. Можна аналізувати наукову літературу певними частинами. Для цього потрібно скласти попередній план. Зразок плану (Змісту) див. у додатках.

Попередній план роботи (Зміст) треба обов'язково узгодити з науковим керівником, оскільки може виникнути необхідність внесення змін у текст **роботи**.

Готуючись до **викладення тексту курсової роботи**, доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка повинна бути розкрита. Проаналізований та систематизований

матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів. Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ – окрему частину цього питання.

2.2. Розділи курсової роботи

Підготовка теоретичної частини - РОЗДІЛ 1.

У першому розділі, як правило, здійснюється аналіз психологічної літератури з обраної проблеми і надано опис різних зарубіжних та українських теоретичних психологічних підходів пояснення моделей досліджуваного явища. В його назву можна включити формулювання досліджуваної проблеми, але в більш широкому контексті. Іншими словами, назва та зміст першого розділу мають відображати те предмет-об'єктне відношення, яке визначає аналіз літератури та відповіді на 1 та 2 завдання у **Вступі** курсової роботи. Так, якщо тема вашого дослідження – **„Формування психологічного здоров'я особистості учня в підлітковому віці”**, то назва першого розділу може бути такою:

Приклад назви першого розділу:

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Загалом, назва та зміст цього розділу мають відображати стан досліджуваної проблеми у сучасній психологічній науці.

Як правило, всі розділи курсової роботи мають бути структурованими, тобто поділеними на два-три підрозділи. У першому підрозділі (1.1) потрібно аналізувати історію дослідження проблеми, перших учених, які визначили теоретичні напрямки та сутність концепцій вивчення психічного явища, у загальному – це розгляд ідей, які розкривають об'єкт дослідження.

У другому питанні першого розділу (1.2.) здійснюється глибший аналіз предмету дослідження, уточнюється сутність

основних категорій теми дослідження. Це має бути відображено в назвах підрозділів.

Приклад.

1.1. Проблема психологічного здоров'я особистості в психологічній науці.

1.2. Сутність поняття «психологічне здоров'я» та його структурна характеристика.

У питанні 1.1. має аналізуватися, як представлена вибрана проблема у психологічних дослідженнях зарубіжних та українських учених. Бажано скласти для себе план аналізу, який би виділяв основні напрямки таких досліджень. Ви можете структурувати аналіз за такими критеріями як дослідження у вітчизняній і зарубіжній психології, дослідження різних психологічних шкіл та напрямків, дослідження у різних галузях психології тощо. Ваш план аналізу може також відображати історію розвитку проблеми.

У кінці питання ви робите узагальнення (обсяг до 1 сторінки), де коротко викладаєте висновки про те, до чого ви прийшли у результаті аналізу. Ці узагальнення не слід спеціально виділяти, можна обмежитися лише певним пасажем на зразок: *Отже, в результаті проведеного аналізу виявилось...*

У питанні 1.2. потрібно розкрити сутність понять теми та предмета дослідження, проаналізувати наукові психологічну літературу, яка присвячені вашій проблемі і розкрити зміст поняття «психологічне здоров'я», використовувати визначення різних психологів та психологічних підходів. Учені дають характеристику психологічного явища у вигляді структур, складових та чинників, які впливають на дане явище. Розглядаючи глибше основні поняття теми курсової роботи, студенти вивчають протиріччя та різноманітні погляди психологів у зарубіжній та українській науці.

У питанні 1.3. розглядаються сучасні дослідження психічного явища відповідно до теми курсової роботи (у нашому випадку – особливості психологічного здоров'я підлітків).

Наприклад. **1.3. Особливості психологічного здоров'я підлітків.**

Якщо саме таких досліджень не виявиться, то потрібно брати найбільш близькі за тематикою. У цьому питанні, базуючись на аналізі літератури, ви маєте побудувати власну модель досліджуваного явища, власне бачення, яке, втім, може й не дати повної пояснювальної схеми. Ви маєте відмітити деякі прояви та характеристики критеріїв психологічного здоров'я, які вже вивчені іншими авторами. Але разом з цим слід також написати, що про окремі характеристики даних немає, і на виявлення їх буде спрямована експериментальна частина вашого дослідження.

Порада. Перш, ніж писати, потрібно, як кажуть досвідчені науковці, „начитатися”. При цьому слід робити виписки, обов'язково зазначаючи джерело з усіма реквізитами і номер сторінки, з якої взято цитату. По можливості зміст першого розділу має бути аналізом – вашим аналізом, а не цитатником, і тим більше не плагіатом. Цитувати можна і треба, але лише там, де цитата є ілюстрацією вашого аналізу.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому починаючи працювати над розділом, треба відмітити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду.

Треба уникати безсистемного викладення фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення. Думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а підкріплювати його. Якщо висновки не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою цілісність. Один доказ має впливати з

іншого. Для доказу кожного положення треба наводити аргументи, розташовуючи їх таким чином:

- *середній доказ – слабкий доказ – сильний доказ* або
- *сильний – слабкий – середній*

Підготовка емпіричної частини - РОЗДІЛ 2.

Зміст другого розділу визначається метою та завданнями курсової роботи, викладені у вступі. Розділ 2 курсової роботи може містити 2-3 питання. Розміщення питань повинно забезпечити послідовність, взаємозв'язок викладу. Зокрема перше питання другого розділу присвячене методам та методиці дослідження.

Результати виконання другого розділу виконується за такими етапами *постановки запитань* дослідження, які представлені у формі програми дослідження, наприклад:

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ

2.1. Методи та методика дослідження.

1. Визначення основних факторів, які впливають на досліджуване психічне явище та визначення методів його дослідження.

2. Характеристика методів дослідження психічного явищ, які відповідні меті та проблемі дослідження.

3. Визначення досліджуваної групи (вибірки) для проведення дослідження.

Наступним кроком в організації дослідження є подальша деталізація питань в методиці дослідження, яка спрямована на реалізацію вище вказаної програми.

Найменування кожного пункту програми дослідження повинне відображати зміст досліджень, які проводяться. За своєю сутністю пункти програми є результатами редукції (зведення) конкретних експериментальних задач до окремих питань, спрямованих на їх вирішення, а за змістом відображають причинно-наслідкові

залежності, які повинні бути встановлені або підтверджені в результаті проведення досліджень.

Методика являє собою опис сукупності методів, систему прийомів і способів, які застосовуються для дослідження певного явища або процесу. Вона відповідає на питання: «Якими способами провести дослідження, які методи та в якій послідовності використати?»

Метод дослідження – це спосіб, з допомогою якого вивчається психічне явище, наприклад: тести, опитувальники, анкети, інтерв'ю, бесіда, спостереження, констатуючий та формуючий експеримент тощо.

Наприклад.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ-СТАРШОКЛАСНИКІВ

2.1. Методи та методика дослідження проблем сімейного спілкування

У даному пункті пояснюється, які методи та методики існують для вивчення психологічного явища, яке досліджується. Пояснюється, чому вибрані саме такі методи. При цьому пишуть посилання на дослідження інших авторів, надійність та відповідність (релевантність) методів тим теоретичним викладкам, які автор здійснив у Розділі I.

Якщо методики стандартизовані і широко розповсюджені, то можна обмежитися посиланням на автора методики і джерело, звідки вона взята. Але, якщо розроблена власна методика: опитувальник чи план бесіди, то доцільно їх привести повністю.

Методика містить характеристику (опис) об'єкта та предмета дослідження, виклад методів дослідження, вказівку на кількість дослідів з точки зору валідності (обґрунтованості); умови проведення дослідження (лабораторні або природні умови),

вказівки про прилади, апаратуру для дослідження; дані про способи вимірювання або фіксації результатів; порядок проведення досліджень; способи обробки та оформлення експериментальних даних.

Методика дослідження складається в безособовій формі в теперішньому часі. Якщо ж дослідження проводиться за відомою методикою, то необхідно вказувати тільки її основні положення. Нижче наведено загальний порядок викладу і змісту записів методики експериментального дослідження.

Мета та етапи проведення емпіричного дослідження:

а) ставиться мета проведення дослідження з даного пункту програми;

б) вказуються найбільш загальні методи та способи проведення дослідів (як правило, за посиланням на вже відомі, існуючі).

2. Характеристика об'єкта дослідження:

а) коротко описують об'єкт та предмет дослідження, вказуючи їх логічні взаємозв'язки;

б) уточнюються необхідні умови, які визначають глибину, об'єм та широкі експериментального дослідження;

в) обґрунтовуються обмежувальні вимоги та критерії оцінки результатів окремих дослідів.

3. Місце та умови проведення дослідів:

а) описується місце та умови проведення дослідів;

б) фіксуються постійні характеристики (ознаки, показники, параметри) предметів або предмету дослідження;

в) встановлюється діапазон варіювання незалежних змінних характеристик (залежних змінних) в досліді.

4. Методи виміру (або оцінки) певних величин:

а) вказуються методи вимірювання, спостереження, розрахунків чи оцінки величин, які необхідно визначити (з посиланням при використанні вже відомих);

б) описують оригінальні (розроблені автором) методи вимірювання, спостереження, розрахунки та оцінки;

в) обґрунтовують або вказують передбачувану точність визначення вимірюваних величин (або шкалу оцінок).

5. Порядок проведення дослідів:

а) викладають порядок проведення дослідів, як послідовність дій;

б) вказують форму запису первинних даних результатів вимірів чи спостережень (журнал, таблиця, діаграма, анкета тощо).

6. Методи та порядок обробки отриманих даних:

а) описують методи обробки результатів (статистичний, логічний, тощо);

б) вказують передбачувану форму їх представлення (таблиці, графіки, діаграми, гістограми тощо).

Наступний етап – проведення емпіричного дослідження.

Наприклад.

2.2. Діагностика внутрішньо-сімейних відносин за допомогою проективної методики «Три дерева».

Тестова методика розв'язання проблеми спілкування батьків і дітей.

Даний етап здійснюється в точній відповідності з програмою та методикою дослідження, згідно термінів, встановлених календарним планом його проведення.

Необхідно описувати процедуру дослідження: коли і за яких умов воно проводилося (початок навчального року чи кінець, перший урок чи останній, міська школа чи сільська). Має бути опис вибірки (група, яка досліджувалась): загальна кількість, окремо дівчат і хлопців, за необхідності описувати успішність, статус та інші характеристики.

1. Проводячи психологічні дослідження, автору роботи потрібно пам'ятати про культуру дослідження та *етичні вимоги* до його проведення:

1) експерименти не повинні завдавати шкоди відносинам і психологічному комфорту досліджуваним та їх рідним;

2) необхідно дотримуватися принципу конфіденційності інформації про окремі характеристики досліджуваних, імена та прізвища досліджуваних шифруються;

3) користуючись стандартними процедурами, доцільно виготовити і роздати учням стандартні бланки для відповідей; або однотипні аркуші паперу, що не лише заощаджує час проведення дослідження, але й дозволяє якісно оформити його результати;

4) отримані в ході дослідження результати виконання завдань потрібно представити в курсовій роботі (зібрати в конверт і представити у додатки); дані спостережень доцільно систематизувати в таблицях (див. **Додаток Д**).

Аналіз отриманих результатів та їх систематизація повинна підлягати тим завданням, які були поставлені в меті та програмі дослідження. Результати, які отримав дослідник, можна порівнювати з результатами інших дослідників, а також здійснювати проміжні висновки з використанням знань психологічних дисциплін, які вивчались протягом навчання у вищому навчальному закладі. При написанні цього розділу застосовуються методи математичної статистики, які будуть розглядатися в наступному питанні та додатках.

Оперативно і в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможе студентові володіння знаннями з курсів «*Основи наукових досліджень*», «*Основи психодіагностики*» та *методами дослідження*: спостереженням, експериментом, бесідою, анкетуванням, інтерв'ю, математичними методами обробки кількісних даних, методом порівняльного аналізу та ін. Найкращих результатів можна досягти при комплексному використанні цих методів, хоча залежно від

особливостей теми дослідження, специфіки предмета і конкретних умов окремі методи можуть набути переважачого значення.

Накопичуючи та систематизуючи факти, студенти вчаться визначати їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Аналіз зібраних матеріалів слід проводити у сукупності, з урахуванням усіх сторін відповідної сфери діяльності.

Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

При викладенні результатів розглядаються лише значущі (як правило, вперше отримані функціональні залежності, характеристики, зв'язки, властивості, факти тощо), уникаючи опису непотрібних, з точки зору поставленої мети, другорядних результатів.

Формулювання висновків та пропозицій за результатами дослідження оформляють у 3 підпункті розділу II.

Наприклад.

2.3. Рекомендації батькам для попередження конфліктного спілкування з дітьми-старшокласниками.

Рекомендації розробляються на основі результатів та висновків дослідження, або складаються в ході теоретичного аналізу досліджень відомих психологів, вивчення і узагальнення передового педагогічного досвіду та сімейного виховання.

Стратегії дослідження в психології.

Стратегією дослідження називають сукупність методів, прийомів експериментального дослідження та інтерпретація результатів згідно з темою, напрямком дослідження.

Дослідниками використовуються такі стратегії: пояснювальна, повторювальна, порівняльна.

Для написання курсової роботи з психології найбільше наближеною до спеціальності є пояснювальна стратегія. За цією стратегією проводиться психологічний аналіз психологічних концепцій, простежується історичний аналіз фактів виникнення і розвитку психологічної ідеї про психічне явище. Пояснювальна стратегія вимагає глибокі знання як з історії, так і з психології.

Необхідно, щоб предмет дослідження в курсовій роботі був чітко окреслений, виокремлював певне психічне явище, психологічне знання.

Пояснювальна стратегія може бути використана для таких тем курсових робіт, наприклад:

1. Механізми психологічного захисту в мотивації поведінки молодших школярів з низькою успішністю навчання.

2. Психологія мотиву самотності молодших школярів з особливими освітніми потребами.

Порівняльний аналіз.

3. Психологічні особливості мотивів навчання дітей 5 річного та 6 річного віку.

4. Особливості психолого-педагогічних ситуацій у розвитку спілкування молодших школярів.

Дана стратегія базується на засадах психології розуміння, а також спрямована розкрити вплив тієї чи іншої соціокультурної ситуації чи особистості.

Завдяки пояснювальній стратегії дослідження здобувачі вчаться поєднувати способи аналізу наукових висновків з контекстом психологічного аналізу власного дослідження, його методами та термінологією, що сприяє глибокому розумінню складності описаних психологічних індивідуальних особливостей особистості (спілкування, психіки тощо).

Статистична обробка та якісний аналіз отриманих результатів

Для обробки даних досліджень використовують ранжування (рангову шкалу).

Процес ранжування є достатньо формальним, тому в залежності від вибору можна користуватися наступною формулою:

Якщо рангується N ознак, то сума всіх отриманих рангів повинна бути дорівнювати:

$$\text{Сума рангів} = 1+2+3+\dots+N = (N \times (N+1)) : 2$$

де N – кількість рангованих ознак.

Прикладом ранжування може бути визначення методом самооцінки. (Єрмолаєв С.18)

Досліджуваному пропонується завдання, в якому сім особистісних якостей необхідно упорядкувати (прорангувати) в двох стовпчиках: в лівому особливості «Я реальне» в правому «Я ідеальне».

Ранжування в лівому стовпчику здійснюється наступним чином: оскільки ми маємо всього сім якостей, то максимальний ранг 7 надається якості найбільш значущому на даний момент часу, а мінімальний 1 найменш значущому.

Рангувати можна не тільки якісні ознаки а й кількісні ознаки певної вимірної психологічної якості, наприклад, кількісний показник невербального інтелекту, за тестом Векслера, показник рівня тривожності за тестом Тейлора.

При проведенні ранжування завжди проводиться перевірка реалізації процедури ранжування за допомогою наступної формули.

$$\text{Сума рангів} = 1 + 2 + 3 \dots + N = \frac{N \cdot (N + 1)}{2}$$

де N - кількість рангованих ознак.

Результати ранжування подаються в таблиці:

Таблиця 2.2.1

Я реальне	Якості особистості	Я ідеальне
7	Відповідальність	1
1	Комунікабельність	5
3	Цілеспрямованість	7
2	Енергійність	6
5	Життєрадісність	4
4	Терплячість	3
6	Рішучість	2

У нашому випадку кількість рангованих ознак була $N = 7$, тому сума рангів підрахована за формулою повинна рівнятися $\frac{7 \cdot 8}{2} = 28$

Склавши величини рангів для лівого і правого стовпчиків нашої таблиці ми отримаємо

$7 + 1 + 3 + 2 + 5 + 4 + 6 = 28$ – для лівого стовпчика

та $1 + 5 + 7 + 6 + 4 + 3 + 2 = 28$ – для правого стовпчика.

Суми рангів підраховані за формулою та результати реального рангування співпали – отже рангування проведено правильно.

Кількісні дані, що ілюструють практичний досвід роботи, можна проаналізувати за методом рангованого ряду, розподіливши матеріали за роками, звівши їх у статистичні таблиці, таблиці для порівняння та ін., що дозволить зробити конкретні висновки.

Крім рангування в психологічних дослідженнях для реалізації стратегії зіставлення відомих результатів з щойно отриманими або ж отриманими за допомогою іншої методики широко застосовуються **кореляційний аналіз**. Суть його полягає в тому, щоб виявити, чи існує зв'язок між двома рядами даних. Найчастіше застосовується ранговий кореляційний аналіз за методом Спірмена та лінійна кореляція за Пірсоном. Це найпростіші методи, які дозволяють будувати математичну модель взаємозв'язку різних

психічних явищ. Розглянемо деякі задачі, які вимагають застосування цих методів.

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дасть змогу виконати основне завдання курсового дослідження: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

Кількісні дані, що ілюструють практичний досвід роботи, можна проаналізувати за методом рангованого ряду, розподіливши матеріали за роками, звівши їх у статистичні таблиці, таблиці для порівняння та інші, що дозволить зробити конкретні висновки.

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дасть змогу виконати основне завдання курсового дослідження: поєднати різні роз'єднані знання в цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

2.3. Висновки курсової роботи

Логічним завершенням курсової роботи є *висновки*. Головна мета цього етапу роботи – проаналізувати проведену теоретичну та дослідницьку роботу, що відображає кожне заплановане завдання на початку (у Вступі роботи). Загальні висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень – відповідь на кожне виконане завдання у тезовому вигляді. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленій меті роботи. У висновках необхідно узагальнити результати досліджень та бажано вказати перспективи подальших досліджень.

Основна вимога до висновків – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків кожного розділу. Треба відмітити, чи виконані завдання дослідження, чи досягнуто мету

роботи. Після такого вступу потрібно сформулювати 4 – 5 висновків.

Ілюстрації, детальний опис, детальний аналіз проведеного дослідження, рекомендації подаються лише змісті відповідних питань роботи, або оформляються у вигляді додатків. Висновки займають всього 2 – 3 сторінки роботи.

Доцільно відкласти текст і повернутися до нього через деякий час, щоб подивитися на роботу очима сторонньої оцінки. Весь цей час не слід читати щось із теми роботи, але постійно думати над нею. У цей період, коли тема вивчена та викладена, з'являються власні думки, власна оцінка та розуміння проблеми – неодмінна умова поліпшення структури і змісту роботи.

Оформляючи текст роботи, треба знайти час для повторного перегляду першоджерел. Це допоможе побачити все цінне, що було пропущено на початку вивчення теми, наштовхне на цікаві думки, поглибить розуміння проблеми.

Після остаточного узгодження чернетки з керівником можна оформляти чистовий варіант. Перед тим як друкувати з чернетки курсову роботу, її слід старанно ще раз перевірити, уточнити назви розділів, підрозділів (параграфів), таблиць, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків та рекомендацій.

До формулювань заголовків (назв) розділів (глав) і підрозділів (параграфів) курсової роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, з переважанням простих, поширених, послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

9. Робота повинна бути охайно виконаною, листки вкладені у файли та папку.

Завершальний етап роботи над курсовою роботою.

На цьому етапі передбачається завершення написання студентом вступу та висновків до курсової роботи, оформлення списку

літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень керівника, підготовка роботи до захисту.

2.4. Оформлення списку використаних джерел. Додатки.

Оформлення бібліографії відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»

Таблиця 2.4.1

Характеристика Джерела	Приклад оформлення
<i>Книги: Один автор</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 2. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 3. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 4. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
<i>Два автори</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Головаха Е.И. Психология человеческого взаимопонимания / Е.И.Головаха, Н.В.Панина. К.: Наук. думка, 1992. 236 с. 2. Ромовська, З.В. Сімейне законодавство України /В.Ромовська, Ю.В.Черняк. К.: Прецедент, 2006. 93 с. (Юридична бібліотека).
<i>Три автори</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів :

	<p>Магнолія 2006, 2015. 312 с.</p> <p>2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>3. Кузнєцов М. А., Фоменко К. І., Кузнєцов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>
<i>Чотири і більше авторів</i>	<p>1. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.</p> <p>2. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.</p> <p>4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p>
<i>Автор(и) та редактор(и)/упорядники</i>	<p>1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.</p> <p>3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право</p>

	<p>інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p> <p>4. Морально-етичні імперативи та розважально-рекреаційна сфера в сучасному українському суспільстві / А.В.Алексєєва та ін. К.: Держ. ін-т пробл. сім'ї та молоді, 2005. 115 с.</p>
<i>Без автора</i>	<p>1. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <p>2. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>3. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.</p> <p>4. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>5. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p> <p>6. <i>Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі</i> : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 9–10 квітня 2018 р. / редкол. : В. Л. Погребна, Н. В. Островська, І. Ю. Тонкіх та ін. Дніпро : ЛІРА, 2018. 582 с.</p>
<i>Багатотомні видання</i>	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.:</p>

	<p>I. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>2. Сохань Л.В. Психологічні аспекти життєтворчості : в 2 ч. Ч.1 / Л.В.Сохань, О. Г. Злобіна. К.: Ін-т психології, 2006. 321 с.</p>
<p>Матеріали конференцій, науково-методичних семінарів, круглих столів (тези, доповіді)</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р.) Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p>
<p>Автореферати</p>	<p>1. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>2. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.</p>

Дисертації	<p>1. Новосад І.Я. Психологічні засади життєтворчого потенціалу особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2007. 20 с.</p> <p>2. Петров А.Б. Шляхи подолання стресових розладів у постраждалих від техногенних катастроф : дис. ... канд. психол. наук : 01.03.08. Київ, 2008. 189 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>Володимир Володимирович Сташис : (до 85-річчя від дня народж. та 60-річчя наук. пед. і громад. діяльності) : бібліогр. покажч. / упоряд.: В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, Л. М. Демидова. Харків : Право, 2010. 108 с.</p>
Стандарти	<p>ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016–07– 01. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.</p>
Частина видання	
З періодичного видання (журналу, газети)	<p>1. Ткачова Р.В. Корекція та розвиток міжособистісних відносин у системі «дитина»-«однолітки»-«дорослі». <i>Практична психологія та соціальна робота</i>. 2017. № 6. С. 52 - 60.</p> <p>2. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>3. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. <i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p>
Розділ з книги	<p>1. Максимчук О. В. Демократизація України на шляху до євроінтеграції: культурно-</p>

	<p>цивілізаційний аспект. <i>Соціально-філософські виміри сучасного українського суспільства</i> : кол. моногр. Умань : Візаві, 2022. Розд. 1. С. 33–56.</p> <p>2. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
<p>Стаття з продовжуваного видання (збірник)</p>	<p>1. Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. <i>Проблеми законності</i>. Харків, 2013. Вип. 123. С. 65–77.</p> <p>Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонки за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p>
<p>З довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна</p>

	<p>організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.</p> <p>2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>3. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL : http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 20–27. URL : http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p>

	4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i> . 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006 .
Закордонні видання	1. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe ₂ : ab initio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i> . 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108. 2. Hayes M. L., Sloat R. S. Gifted students at risk for suicide. <i>Roepers Review</i> . 1989. Vol. 12, № 2. P. 102-107.

Оформлення додатків

Додатки – це обов'язкова і важлива частина курсової роботи із загальної психології. Робота може мати один чи кілька додатків, які не входять в обсяг роботи. В додатки доцільно включати опис громіздких методик, зразки анкет, тестів, таблиці, де підсумовані і систематизовані експериментальні дані, а також відповіді респондентів на питання анкети, учнівські твори, малюнки, статистичні розрахунки тощо.

У тексті курсової роботи слід робити посилання на додатки, коли ви хочете проілюструвати те чи інше положення.

Приклад.

Критерії оцінювання видів наукової діяльності при виконанні курсової роботи розміщені у додатках (*див. Додаток Л*).

Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ђ.

Наприклад: Додаток А.

Усі додатки повинні мати назву, що відповідає їх змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки.

За необхідності текст додатків може поділятися на розділи, підрозділи, пункти і підпункти, які слід нумерувати в межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку.

Наприклад:

А.2. – другий розділ додаток А; **Д.4.1.4** – підпункт **4.1.4** додатка Д.

Тексти, ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, що є у тексті додатка, слід нумерувати в межах кожного додатка.

Наприклад:

Рис. В.3. – третій малюнок додатка Г. Формула **(А.1)** – перша формула додатка А. Якщо в додатку один текст, одна ілюстрація, одна таблиця, одна формула, одне рівняння, їх теж нумерують.

Літературні джерела, на які посилаються тільки у додатках, можуть бути перелічені наприкінці кожного додатка в переліку посилань. Перед номером в тексті додатка і відповідним номером у переліку посилань ставлять позначення додатка.

2.5. Підсумки. Керівництво викладачів курсовими роботами

Основними формами керівництва викладачів кафедри психології самостійною роботою здобувачів є ознайомлення з вимогами написання курсової роботи з загальної психології та критеріями оцінювання видів виконаної роботи (див. *Додаток Л*).

Керівник інформує студентів про перелік літератури, проводить групові та індивідуальні консультації, знайомить з прийомами конспектування.

Керівник курсової роботи з психології рекомендує навчально-методичну літературу, проводить для групи та індивідуальні консультації.

Завдання викладача у керівництві написанням курсової роботи - це виховання у студентів навичок самостійної роботи з навчальним матеріалом, науковою і навчально-методичною літературою, що є і першочерговим завданням вищої школи. Адже наукова праця передбачає виховання студентами у собі організованості, системності, діловитості, зосередженості, без чого не обійтися їм і в майбутній професійній діяльності.

За великого навчального навантаження, дефіциту часу як викладача так і для студента, важливим є раціональне планування самостійної роботи. Викладач рекомендує орієнтовний план роботи над курсовою роботою та економного використання свого часу (див. *додаток К*).

Обґрунтування в ньому обсягу, змісту, послідовності роботи протягом певного часу надає роботі цілеспрямованості, творчого характеру.

Раціональне планування студентом свого навчання залежить від дотримання ним таких передумов:

1. Уміння відрізнити головне від другорядного в самостійній роботі. Насамперед потрібно зосередитись на опануванні головним матеріалом, відповідно спланувавши для цього свій час.

2. Зосередженість на навчанні всієї уваги, фізичних і моральних сил, думок і прагнень.

3. Цілеспрямованість і раціональність виконання завдань самостійної роботи.

Складаючи розпорядок дня, передбачаючи свою участь у всіх основних заходах, які здійснюються у вищому навчальному закладі, студент повинен орієнтуватися на навчальні програми, плани і розклад занять.

Курсову роботу рекомендується виконувати спочатку в чорновому варіанті. Це дозволяє вносити до тексту необхідні зміни

і доповнення як з ініціативи самого автора, так і згідно з зауваженнями керівника.

Значно полегшує роботу над курсовою роботою володіння сучасними технологіями. В такому разі студент може здавати на перевірку чорновий матеріал на сучасних інформаційних носіях. Для швидшої перевірки матеріалу керівником, студент має подавати план і текст чернетки з вказаними сторінками.

Використання відведеного на самостійну роботу часу є справою творчою. Добре, коли студент у процесі роботи виробляє власний стиль, взявши в його основу наукову організацію праці.

Економії часу сприяють знання основ комп'ютерної грамотності, бібліографії, система забезпечення обов'язковою літературою, вміння працювати з нею.

Захист курсової роботи з психології

Курсова робота є підсумком вивчення психолого-педагогічної теорії, описом спостережень, бесід, анкетування, психодіагностичних методик, опитувальників в процесі вивчення студентами навчально-виховного процесу школи, виховного впливу педагогів, батьків тощо.

Повністю оформлену курсову роботу здобувач вищої освіти подає науковому керівнику на перевірку за три тижні до визначеної дати захисту.

Виправлена робота проходить повторну процедуру перевірки керівником та перевірки на наявність плагіату. Дата захисту призначається у період ліквідації академічної заборгованості.

До захисту курсової роботи студент допускається, якщо він здав роботу на перевірку, виконав вказівки керівника щодо можливих помилок в своїй роботі і отримав дозвіл на її захист.

Курсова робота оцінюється керівником, а її захист відбувається на кафедрі перед комісією, до складу якої входять викладачі кафедри психології.

На захист студент заздалегідь готує коротке повідомлення (5-10 хв.), де викладає мотиви вибору теми курсової роботи з психології;

повідомляє, хто з учених досліджував дану проблему; характеризує висунуту гіпотезу, поставлені завдання, предмет і методи дослідження; узагальнює отримані результати і робить висновки. Після цього студенту ставлять запитання не лише керівник, а й усі присутні.

Таблиця 2.5.1

Критерії оцінювання захисту курсової роботи

№п/п	Критерії	бали
1.	Повнота розкриття теми, сутності та результатів проведеного дослідження.	65
2.	Володіння матеріалом дослідження.	20
3.	Повнота відповідей на поставлені запитання.	15
	Загальна кількість балів	100

Результати захисту курсової роботи з психології оцінюються за кредитно-модульною системою згідно з критеріями, які розміщені в **Додатках Л**.

Звертається увага на змістовний аспект викладу матеріалу (логічність і послідовність, повнота та новизна у використанні наукових джерел, загальна грамотність та відповідність стандартам і прийнятим правилам), а також на текст роботи, список літератури і додатки, на зовнішнє оформлення титульного аркуша.

ДОДАТКИ

Додаток А

Орієнтовна тематика курсових робіт та бібліографія до напрямків психологічних досліджень

Вибираючи тему курсової роботи студент повинен зорієнтуватись, який психологічний напрямок для нього найцікавіший. До запропонованих різних напрямків психологічних досліджень дано орієнтовний список літератури. В подальшому, вибравши конкретну тему курсової студент може звертатись до цього переліку літератури.

Студент має право творчо видозмінити тему залежно від профілю спеціалізації та кола науково-практичних інтересів. Для цього йому необхідно попередньо узгодити свою тему з науковим керівником.

Вибравши тему і ознайомившись із наведеними у цьому посібнику коротким списком літератури, можна значно розширити його за рахунок тих джерел, на які посилаються автори запропонованих для опрацювання наукових праць в кінці статей, книг та інших роботах.

Крім цього, виконуючи курсову роботу, обов'язково потрібно переглянути фахові періодичні видання за останні 5 років. Це такі як, журнали: «Психолог» «Психологічний інструментарій», «Обдарована дитина», «Практична психологія і соціальна робота», «Психологічний журнал».

Зразки підбору наукової психологічної літератури до теми курсової роботи із загальної психології.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ЗА НАПРЯМОМ ІНКЛЮЗІЇ

1. Особливості світосприймання та Я-концепції дітей з проявами аутичного спектру.
2. Проблема взаємовідносин дітей з аутизмом з ровесниками та дорослими.

3. Темперамент як психологічна категорія та його прояви у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
4. Психологічні особливості конфліктів в інклюзивному у навчальному середовищі молодшого шкільного віку.
5. Позитивна мотивація у навчально-виховному процесі та її розвиток у дітей з інклюзією засобами казки.
6. Розвиток здібностей дітей з особливими освітніми потребами як психологічна проблема .
7. Механізми психологічного захисту в поведінці дітей з особливими освітніми потребами.
8. Психологічне вивчення спілкування молодших школярів з особливими освітніми потребами.
9. Дослідження особливостей пізнавальної діяльності учнів початкових класів з низьким рівнем розумового розвитку.
10. Тривожність і її прояви у молодших школярів.
11. Особливості самостійності у пізнавальній діяльності дітей з аутичними проявами.
12. Вивчення особливостей розвитку чесності у молодшому шкільному віці.
13. Психологічне вивчення невстигаючих учнів.
14. Диференціація учнів початкових класів та фактори, що її зумовлюють.
15. Психологічні аспекти профілактики наркоманії у підлітків.
16. Вплив проблемної сім'ї на процес соціалізації підлітка.
17. Дитячі страхи дітей з особливими освітніми потребами та їх корекція.
18. Діагностика та психокорекція агресивності у підлітків.
19. Тривожність молодших школярів та способи її подолання.
20. Динаміка "Я-концепції" в дитинстві та зрілому дитинстві.
21. Формування особистості дитини з аутичним спектром (на різних вікових етапах).
22. Психологічні особливості спілкування учнів молодшого (середнього, старшого) віку.

23. Вплив оцінки значущих дорослих на самооцінку дитини.
24. Психологічний аналіз педагогічного впливу на дітей з хворобою дауна.
25. Психологічний аналіз вчинків школярів-підлітків.
26. Дослідження психологічних властивостей емоційно-вольової сфери дітей за допомогою дитячого варіанту тесту Розенцвейга.
27. Використання гри з психокорекції невротичних відхилень у поведінці дітей молодшого шкільного (дошкільного) віку.
28. Статева диференціація поведінки хлопчиків та дівчаток під впливом педагогічних вимог.
29. Потаємні мрії дітей як проекція особистісних проблем.
30. Формування «образу-Я» у дітей з аутичними проявами.
31. Розвиток рефлексії у дітей з особливими освітніми потребами.
32. Шляхи розвитку логічного мислення дітей-даунів.

Орієнтовний план роботи студента та терміни поетапної підготовки курсової роботи до захисту, узгоджені з керівником

№ п/п	Етапи роботи над курсовим проектом	Термін узгодження та здачі науковому керівнику
1	Загальна консультація, вибір теми	Протягом 2-х тижнів семестру
2	Аналіз літератури щодо теми дослідження	Перший місяць семестру
3	Складання та узгодження плану курсової роботи (чернетка)	Перший місяць семестру
4	Поточні індивідуальні консультації	За домовленістю з науковим керівником та у день його чергування
5	Написання I розділу курсового проекту (чернетка), розробка методики дослідження.	До кінця 2 місяця
6	Проведення дослідження. Написання та здача повного варіанту (чернетка).	Кінець 3-го місяця
7	Виправлення помилок	Початок 4 місяця
8	Здача остаточного варіанту курсового проекту.	За три тижні до захисту
9	Проходження перевірки на наявність текстових запозичень	За три тижні до захисту
10	Захист курсової роботи	У період залікової сесії

Зразок вступу

Тема : *«Гендерні особливості міжособистісного спілкування підлітків».*

ВСТУП

Актуальність дослідження. Впровадження нових освітніх технологій потребує досліджень гендерних особливостей розвитку особистості школярів (дівчат і хлопців) для підтримки їхнього індивідуального розвитку, творчої самореалізації у різних сферах життєдіяльності. Дослідники вікових особливостей психічного розвитку підлітків зазначають, що в перехідний період від дитинства до дорослості знижується інтерес до навчання, а найголовнішим стає міжособистісне спілкування з однолітками, яке сприяє гендерній ідентифікації та соціалізації особистості (Т. Говорун, Г. Костюк, М. Савчин, О. Скрипченко та інші). Тому проблема дослідження гендерних особливостей міжособистісного спілкування підлітків є важливою у розумінні гендерних відмінностей інтересів, потреб у спілкуванні, причин труднощів комунікації, проблем соціалізації серед однолітків та конфліктних стосунків з батьками, вчителями.

Гендерний вимір вивчення проблеми розвитку спілкування та особистості викликає великий інтерес у науковців. Завдяки спілкуванню відбувається гендерна соціалізація дівчат і хлопців, яка здійснюється за різними моделями гендерної поведінки, зразками виконанням соціальних ролей та визначає сверідність гендерної ідентичності в певному середовищі та суспільстві (С. Бем, Т. Бендас, Т. Говорун, О. Кікінеджи та інші).

Проблему спілкування досліджували українські вчені: О. Корніяка, А. Матвєєва та інші. Вивченню комунікативних властивостей підлітків присвячені дослідження Л. Виготського [27], І. Дубровіної [46] та ін., які відмічають, що комунікативні навички є найважливішим чинником самореалізації особистості в

підлітковому віці. Тим не менш, вплив гендерних особливостей особистості підлітка у міжособистісному спілкуванні, прояв комунікативних властивостей за статтю вивчений не в повній мірі.

Враховуючи недостатню теоретичну розробленість та практичну значущість окресленої проблеми, визначено тему дослідження: «Гендерні особливості міжособистісного спілкування підлітків».

Мета дослідження – теоретично вивчити та дослідити гендерні особливості міжособистісного спілкування підлітків та розробити розвивально-корекційну програму формування комунікативних властивостей.

Об’єкт дослідження – гендерні особливості особистості підлітків.

Предмет дослідження - гендерні особливості міжособистісного спілкування підлітків.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення гендерних особливостей міжособистісного спілкування в підлітковому віці.

2. З’ясувати сутність гендерних особливостей міжособистісного спілкування та комунікативні властивості особистості у підлітковому віці.

3. Підібрати діагностичний інструментарій для дослідження гендерних особливостей міжособистісного спілкування та комунікативних властивостей підлітків, провести дослідження.

4. Розробити розвивально-корекційну програму формування комунікативних особистісних властивостей особистості підлітків з урахуванням гендерних особливостей.

Методи дослідження. У курсовій роботі використовувались такі методи:

- *теоретичні*: аналіз наукової літератури, синтез, класифікація, систематизація, узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження;

- *емпіричні*: тест «Комунікативні та організаторські здібності» В. Синявський, В. Федоришин (КОС), Фрайбургський багатофакторний особистісний опитувальник (шкала «Комунікативність»), тест-опитувальник Кеттела (для підлітків) (шкала А), тест «оцінка самоконтролю у спілкуванні» (за М. Снайдером), тест-опитувальник самостваллення за В. Століним, С. Пантелєєвим; методика «Діагностика рівня емпатії» І. Юсупова.

Зразок оформлення результатів дослідження

За результатами проведеного дослідження ми отримали показники швидкості читання кожного учня. Нас цікавить, чи існує зв'язок між швидкістю читання та успішністю учнів. Коефіцієнт кореляції подано у таблиці 2.1

Таблиця 2.1.

№	Учні	Показники швидкості читання	Показники успішності	Ранг X	Ранг y	Різниця рангів d	d ²
		x	y	R _x	R _y	d=R _x -R _y	
1	Андрій Б.	90	3.5	4	7.5	-3.5	12.25
2	Борис В.	70	3.8	8	6	2	4
3	Ганна Г.	50	3.5	11	7.5	3.5	12.25
4	Діана Д.	85	4.0	5	4.	1	1
5	Євган Е.	80	4.5	6	2.5	3.5	12.25
6	Жанна Є.	75	3.3	7	9	-2	4
7	Іван З.	60	3.2	10	10	0	0
8	Олена К.	62	3.0	9	11	-2	4
9	Тарас Л.	100	4.5	2	2.5	-0.5	0.25
10	Ольга М.	98	3.9	3	5	-2	4
11	Ірина С.	110	5.0	1	1	0	0

Таблиця 2.2.

Я реальне	Якості особистості	Я ідеальне	D	d ²
7	Відповідальність	1	6	36
1	Комунікабельність	5	-4	16
3	Цілеспрямованість	7	-4	16
2	Енергійність	6	-4	16
5	Життєрадісність	4	1	1
4	Терплячість	3	1	1
6	Рішучість	2	4	16
Сума			0	102

Зразок титульної сторінки

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Факультет соціальної та психологічної освіти

Кафедра психології

КУРСОВА РОБОТА ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

на тему:

**МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ
У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ**

Здобувач(-ка) _____ групи
спеціальності 053 Психологія
(під студента) _____

Керівник _____

(під керівника) _____

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка:

ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис) прізвище та ініціали

Умань - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Стан вивчення проблеми вольових якостей у підлітковому віці в психологічній науці	7
1.1. Теоретичні підходи до проблеми розвитку вольових якостей...7	
1.2. Психологічні особливості вольової сфери у підлітковому віці.....	12
1.3. Вплив сім'ї на розвиток вольових якостей у підлітків	14
РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження прояву вольових якостей у підлітків	16
2.1. Методи та методика дослідження вольової сфери у підлітковому віці	16
2.2. Дослідження вольової сфери підлітків	18
2.3. Рекомендації вчителям, батькам для розвитку вольової сфери у підлітковому віці	26
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31
ДОДАТКИ	33

Зразки оформлення посилань на джерело

Приклади оформлення посилання на наукову літератур.

Страх і тривога містять загальний емоційний компонент у вигляді почуття хвилювання і неспокою, оскільки в обох поняттях відображено сприйняття загрози або почуття небезпеки. У Великому тлумачному психологічному словнику дано наступне визначення поняття «страх»: «Страх – це емоційно забарвлене відображення у свідомості людини конкретної загрози для її життя і благополуччя» [1, с. 329].

Вчений Г. Бреслав вважає, що тривога – це емоційне передбачення можливої загрози у майбутньому [2].

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний психологічний словник. А. Ребер. Том 2 (п - я). М., 2000. 560 с.
2. Бреслав Г. Емоційні особливості формування особистості в дитинстві. М., 1990. 42 с.
4. ..

Критерії оцінювання виконаних видів науково-дослідної роботи в курсовій роботі за кредитно-модульною системою

№ п/п	Критерії оцінювання видів роботи	Максимальна кількість балів
1	Теоретична обґрунтованість актуальності, чітко розроблений науковий апарат	10
2	Аналіз провідних концепцій при висвітленні проблеми першого розділу роботи	10
3	Опис методики практичної частини (другий розділ)	15
4	Статистична обробка та якісний аналіз даних експериментальної частини роботи	10
5	Достовірність використання та правильність оформлення цитування, посилань на використанні джерела. Дотримання принципів академічної доброчесності	10
6	Планомірний і систематичний характер роботи над темою	5
7	Загальне оформлення курсової роботи, лаконічні висновки	10
8	Оформлення бібліографії	5
9	Наявність презентації	5
10	Своєчасність здачі курсової роботи	5
11	Наявність практичних рекомендацій.	5
12	Захист курсової роботи	10
	Всього	100

Список рекомендованої літератури

1. Арт-терапія. Уклад. Станішевська В. І. Умань: Візаві, 2022. 171 с.
2. Гриньова Н. В. Арт-терапія: методичні рекомендації. Умань: Візаві, 2022. 35 с.
3. Діхтяренко С. Ю., Шулдик А. В., Шулдик, Г. О., Данилевич Л.А. Загальна психологія. Практичні заняття: навч. посіб. / Діхтяренко С. Ю., Шулдик А. В., Шулдик Г. О., Данилевич Л.А. ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т соціальної та психологічної освіти, кафедра психології. Умань : Візаві, 2021. 254 с.
4. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016–07– 01. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.
5. Дуткевич Т.В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 303 с.
6. Дуткевич Т.В. Практична психологія: вступ до спеціальності. К.: Центр учбової літератури, 2021. 255 с.
7. Загальна психологія: практикум / Кол. авт.: В.В. Волошина, Л.В. Долинська, С.О. Ставицька. К.: Каравела, 2019. 279 с.
8. Зарицька В. В. Психологія комунікативної толерантності в умовах інклюзивного навчання. Херсон : Гельветика, 2019. 209 с.
9. Інклюзія: форми роботи. Упоряд. Світлана Дмитренко. Київ: Перше вересня, 2019. 199 с.
10. Калиновська І. С. Підготовка майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання: теорія і практика. Умань: Сочінський М. М., 2020. 183 с.
11. Курсові роботи з психології: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини / уклад.: Л.А. Данилевич, С.Ю. Діхтяренко. Вид. 3-тє, допов. Умань: Візаві, 2022. 107 с.
12. Максименко С.Д. Загальна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2021. 271 с.

13. Максименко Д. С. Різнокольорове дитинство: ігротерапія, казкотерапія, ізотерапія, музикотерапія: практична психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 191 с.
14. Малишевська І. А. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. Умань: Сочінський М. М., 2018. 386 с.
15. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/10/recomendatsii.pdf>
16. Ладанюк А. П. Методологія наукових досліджень. Київ : Ліра-К, 2020. 351 с.
17. Лонгітюдне дослідження = Ukrainian Longitudinal Study (ULS): методичні рекомендації з використання психодіагностичних інструментів першої хвилі дослідження / Литвинчук Л. М., Максименко С. Д., Даниленко Г. М., Лінський І. В. [та ін.]. Київ: Ін-т психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019. 68 с.
18. Основи наукових досліджень. Уклад.: М. В. Кудла, В. О. Коблик. Умань: Сочінський М. М., 2021. 185 с.
19. Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015 / URL: <https://library.udpu.edu.ua/informatsiia-dlia-vykladachiv/skladannya-spisku-literaturi>
20. Чирва Г. Методологія та організація наукових досліджень / уклад. Чирва Г. Умань: Візаві, 2018. 188 с.

Інформаційні ресурси

1. Центральна наукова бібліотека ім. В. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>.
2. Національна парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua>.
3. Наукова бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка. URL: <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>.
4. Електронна бібліотека НАН України. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/12169>

5. Електронні ресурси наукової бібліотеки УДПУ імені Павла Тичини. URL: http://udpu.org.ua/viewpage.php?page_id=79.
6. Professional Development Resources. APA Services. URL: <https://www.apaservices.org/practice/ce/>
7. Українська електронна бібліотека підручників. URL: <http://pidruchniki.ws/>.
8. Неформальна освіта. Сайт факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини. URL: <https://is.gd/IjO2Ju>.
9. Он-лайн ресурси перевірки на плагіат:
 - <http://plagiarisma.net/>
 - <http://plagiarismdetector.net/>
 - <http://sourceforge.net/projects/antiplagiarismc/>
 - <http://www.paperrater.co>
 - <http://www.plagium.com/>
 - <http://www.plagscan.com/seesources/analyse.php>
 - <http://www.scanmyessay.com>
 - http://www.turnitin.com/en_us/home
 - <https://www.plagscout.com/uk>